

สมนุตปาสาทิกา นาม วินยภูฏกถา (ปฐโม ภาค)

ซ้อมเขียนวิชาแปล
ป.ธ. ๗

ระหว่างหน้า ๒๐๑-๓๐๐ (๖ ฉบับ)

พระเมธีธรรมาภรณ์ (สวอง ปญฺญารโธ ป.ธ. ๙)

ประโยค ป.ธ. ๗

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ น หิ โส ตถาคตัสส อภิหภูมิภาขาย นิพพหุทานัสส อปปีตวตตัสส อนฺตรายํ กาคฺตุํ
 วิสทฺติ ฯ จตฺตุนํ หิ น สกฺกา อนฺตรายํ กาคฺตุํ ฯ กตเมสํ จตฺตุนํ ฯ ตถาคตัสส อภิหภูมิภาขาสงฺเขเปน
 วา นิพพหุทานัสส อปปีตวตตสฺสงฺเขเปน วา ปริจฺจตฺตานํ จตฺตุนํ ปจฺจยानํ น สกฺกา เกณฺจि อนฺตรายํ
 กาคฺตุํ พุทฺธานํ ชีวิตสฺส น สกฺกา เกณฺจิ อนฺตรายํ กาคฺตุํ อสํติยา อนฺุพฺยณฺชนานํ พฺยามปฺปภาย วา
 น สกฺกา เกณฺจิ อนฺตรายํ กาคฺตุํ จณฺทิมสฺสุริยเทวพฺรหฺมานมฺปิ หิ ปภา ตถาคตัสส
 อนฺุพฺยณฺชนพฺยามปฺปภาปเทสํ ปตฺวา วิทธานฺนา วา โทหนฺติ พุทฺธานํ สพฺพพฺยณฺตณฺญาณสฺส น สกฺกา
 เกณฺจิ อนฺตรายํ กาคฺตุนฺติ อิมสํ จตฺตุนํ น สกฺกา เกณฺจิ อนฺตรายํ กาคฺตุํ ฯ ตสฺมา มาเรณ
 อกตฺตณฺตรายภิกฺขํ ภควา สสาวกสงฺโฆ ตทา ปริภุญฺชํติ เวทิตพฺโพ ฯ เอวํ ปริภุญฺชนฺโต จ เอกทิวสํ ฯ
 อสฺสึสสิ โข ภควา อุทฺทขลสฺสทฺทหนฺติ ภควา ปตฺถปตฺถปฺลํ โกฏฺฐณฺณตฺตานํ ภิกฺขุณํ มุสฺสสงฺฆมฺภุชฺชนํ
 อุทฺทขลสฺสทํ สฺสณฺนิ ฯ ตโต ปรํ ชานนฺตปิ ตถาคตาทิเวยมาหิ ยํ ปรีโต กิณฺุชฺช โส อานนฺท
 อุทฺทขลสฺสทโหติ ปุจฺฉิ ตสฺส ปรีทาทสฺสตนฺตํ วุตฺตํ ฯ ตตฺตฺรายํ สงฺเขปวณฺณนา ฯ ตถาคตา นาม
 ชานนฺตปิ สเจ ตาทิสํ ปุจฺฉาการณํ โหติ ปุจฺฉนฺติ สเจ ปน ตาทิสํ ปุจฺฉาการณํ นตฺถิ ชานนฺตปิ
 น ปุจฺฉนฺติ ฯ ยสฺมา ปน พุทฺธานํ อชานนํ นาม นตฺถิ ตสฺมา อชานนฺตปิตี น วุตฺตํ ฯ

๒ ตสฺมา เอวํ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ภีสนกฺภาเว อิทํ สฺสุ โหติ ภีสนกฺภาวนิมิตฺตํ
 ภีสนกฺภาเวเหตุ ภีสนกฺภาวปจฺจยา อิทํ สฺสุ โหติ โยโกจิ อวืตฺราโค ตํ วณฺสณฺทํ ปวิสฺติ เยภฺยุเยน
 โลมานิ หํสนฺตํติ พุทฺตรานํ โลมานิ หํสนฺติ อุทฺทมฺขานํ สฺวจิสฺสทิสานํ กณฺณกสฺสทิสานํ จ หุตฺวา
 ติฏฺฐนฺติ อปฺปานิ น หํสนฺติ พุทฺตรานํ วา สตฺตานํ หํสนฺติ อปฺปกานํ อตฺติสฺวปฺริสํ น หํสนฺติ ฯ
 อิทานิ อยํ โช สารีปฺตฺต เหตุตฺติอาหิ นิคมนํ ฯ ยณฺเจตฺถ อนฺตรนฺตฺรา น วุตฺตํ ตํ อุตฺตฺตานตฺถเมว
 ตสฺมา ปาลิกฺกเมเนว เวทิตพฺพํ ฯ ยํ ปน วุตฺตํ น จิรฺมฺลิติกํ อโหสิตี ตํ ปฺริสยฺควเสน วุตฺตนฺติ
 เวทิตพฺพํ ฯ วสฺสคณฺณาย หิ วิปฺสสิสฺส ภควโต อสํติวสฺสสทฺสทิสานํ आयุ สมฺมุขสวากานมฺปิสฺส
 ตตฺตตฺกเมว ฯ เอวํ ยวาสฺส สพฺพปจฺจิมโก สวโก เตน สท ฆณฺเฏว สทสทฺสสํ สมฺมุจฺจิมตฺตานํ จ
 วสฺสสทฺสทิสานํ พฺรหฺมจริยํ อฏฺฐาสี ฯ ปฺริสยฺควเสน ปน ยฺยคปรมฺปราย อาคณฺตฺวา เทวเยว
 ปฺริสยฺคานํ อฏฺฐาสี ฯ ตสฺมา น จิรฺมฺลิติกนฺติ วุตฺตํ ฯ

น หิ โส ตถาคตัสส อภินิพพิชชานนํ นิพพชานนํ อปปีตวตตัสส อนตรายํ กาทํ
 วิสทิตํ ๑ จตุทนต์ หิ น สกกา อนตรายํ กาทํ ๑ กตเมสํ จตุทนต์ ๑ ตถาคตัสส อภินิพพิชชานนํ
 นิพพชานนํ อปปีตวตตัสสเนเปเน วา ปริจจตตานํ จตุทนต์ ปจจยานํ น สกกา เกณจิ อนตรายํ
 กาทํ พุทธานํ ชีวิตัสส น สกกา เกณจิ อนตรายํ กาทํ อสีติยา อนุพยุญชนานํ พยามปปากาย วา
 น สกกา เกณจิ อนตรายํ กาทํ จนุทิมสฺสริยเทวพฺรหฺมานมปิ หิ ปภา ตถาคตัสส
 อนุพยุญชนพยามปปากายปเทสํ ปตฺวา วิทธานุภาว โทหนติ พุทธานํ สพฺพญญตฺตญฺญานสฺส น สกกา
 เกณจิ อนตรายํ กาทุนฺติ อิมสํ จตุทนต์ น สกกา เกณจิ อนตรายํ กาทํ ๑ ตสฺมา มาเรณ
 อกตฺตนตรายมิกิขํ ภควา สสาวกสงฺโฆ ตทา ปริภุชฺชิตี เวทิตพฺโพ ๑ เอวํ ปริภุชฺชนโต จ เอกทิวสํ ๑

จริงอยู่ มารนั้น ย่อมไม่อาจเพื่อทำอันตราย แก่ภิกษาที่บุคคลนำไปเฉพาะพระตถาคต
 แก่นิพพชาน แก้วตถุทานที่บุคคลกำหนดถวายไว้แล้ว ๑ ความจริง ใคร ๆ ไม่สามารถจะทำ
 อันตรายแก่ปัจจัย ๔ ได้ ๑ ความจริง ใคร ๆ ไม่สามารถจะทำอันตรายแก่ปัจจัย ๔ ได้ ๑
 แก่ปัจจัย ๔ เหล่าไหน ? ๑ ใคร ๆ ไม่สามารถจะทำอันตรายแก่ปัจจัย ๔ เหล่านี้ คือ ใคร ๆ
 ไม่สามารถจะทำอันตรายแก่นิพพชาน โดยสังเขปว่าภิกษาที่บุคคลนำไปเฉพาะพระตถาคต
 หรือแก่ปัจจัย ๔ ที่บุคคลบริจาคแล้วแด่พระตถาคตโดยสังเขปว่าตถุทานที่บุคคลกำหนด
 ถวายไว้แล้ว ๑, ใคร ๆ ไม่สามารถจะทำอันตรายแก่พระชนมชีพ ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้
 ๑, ใคร ๆ ไม่สามารถจะทำอันตรายแก่พระอนุพยัญชนะ ๘๐ หรือแก่พระรัศมี ที่ชานออก
 ข้างขวาได้, จริงอยู่ รัศมีแม่แห่งพระจันทร์พระอาทิตย์เทวดาและพรหม พอไปถึงประเทศ
 แห่งพระอนุพยัญชนะและพระรัศมีที่ชานออกข้างขวา ของพระตถาคตแล้ว ก็หมดอำนาจไป
 ๑, ใคร ๆ ไม่สามารถจะทำอันตรายแก่พระสัพพัญญุตญาณ ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ ๑
 (รวมเป็น ๔ อย่าง ด้วยประการฉะนี้) ๑ เพราะฉะนั้น บัณฑิตพึงทราบว่ "พระผู้มีพระภาคเจ้า
 พร้อมทั้งพระสงฆ์สาวกเสวยและฉันภิกษา ที่มารทำอันตรายไม่ได้ในคราวนั้น" ๑

[พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามสิ่งที่เป็นประโยชน์]

ก็พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อทรงเสวยอยู่อย่างนั้น วันหนึ่ง (ได้ทรงสดับเสียงครกแล) ๑

อสฺโสสิ โข ภควา อุตฺทุกฺขลสฺสทฺทหนฺติ ภควา ปตฺถปตฺถปฺลํ โกฏฺฏณฺณตํ ภิฺกฺขุํ มุสฺสสงฺฆมฺภวฺชนิตํ
อุตฺทุกฺขลสฺสทํ สุณิ ฯ ตโต ปรี ชานนฺตปิ ตถาคตาติเวมมาทิ ยํ ปรีโต กิณฺุโข โส อานนฺท
อุตฺทุกฺขลสฺสทโหติ ปุจฺฉิ ตสฺส ปรีหารทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตตฺตฺรายํ สงฺเขปวณฺณนา ฯ ตถาคตา นาม
ชานนฺตปิ สเจ ตาทิสํ ปุจฺฉากาธณํ โหติ ปุจฺฉนฺติ สเจ ปน ตาทิสํ ปุจฺฉากาธณํ นตฺถิ ชานนฺตปิ
น ปุจฺฉนฺติ ฯ ยสฺมา ปน พุทฺธานํ อชานนํ นาม นตฺถิ ตสฺมา อชานนฺตปิตี น วุตฺตํ ฯ

หลายบอกว่า อสฺโสสิ โข ภควา อุตฺทุกฺขลสฺสทํ ความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ทรงสดับ
เสียงครก ที่เกิดเพราะสักการะทบ (ครก) ของพวกภิกษุผู้เฒ่าดำขาวแดงแล่งหนึ่ง ๆ อยู่ ฯ
พระธรรมสังคหอาจารย์ทั้งหลาย กล่าวคำเป็นต้น ซึ่งมีต่อจากคำนั้นไป อย่างนี้ว่า
"พระตถาคตทั้งหลาย แม่ทรงทราบอยู่" ดังนี้ ก็เพื่อแสดงการเฉลยพระดำรัส ที่พระผู้มี
พระภาคเจ้า ตรัสถามข้างหน้าว่า "ดูก่อนอานนท ! นั้นเสียงครกหรือหนอแล ?" ฯ
ในคำเหล่านั้น มีการพรรณนาโดยสังเขปดังต่อไปนี้ ฯ ธรรมดาว่า พระตถาคตทั้งหลาย
แม่เมื่อทรงทราบอยู่ ถ้าเหตุแห่งการถามเช่นนั้น มีอยู่ไซ้ร้ จึงตรัสถาม, แต่ถ้าเหตุแห่งการถาม
เช่นนั้น ไม่มีไซ้ร้, ถึงทรงทราบอยู่ ก็ไม่ตรัสถาม ฯ ก็เพราะขึ้นชื่อว่า สิ่งที่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ไม่ทรงทราบ ไม่มี; เพราะฉะนั้น ท่านจึงไม่กล่าวคำว่า "แม่เมื่อไม่รู้" ฯ

ตสฺมา เอวํ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ภีสนกฺขาเว อิทํ สุ โหติ ภีสนกฺขานิमितฺตํ
 ภีสนกฺขาเวเหตุ ภีสนกฺขาเวปจฺจยา อิทํ สุ โหติ โยโกจิ อวิตรโค ตํ วณฺสณฺทํ ปวิสฺติ เยภฺยุเยน
 โลมาเน หํสนฺตํ พุทฺธานิ โลมาเน หํสนฺติ อุทฺธมฺขานิ สุจิสฺสิทานิ กณฺณกสฺสิทานิ จ หุตฺวา
 ติฏฺฐนฺติ อปฺปานิ น หํสนฺติ พุทฺธานํ วา สตฺตานํ หํสนฺติ อปฺปกาณํ อตฺตสุรปุริสาณํ น หํสนฺติ ฯ
 อิทานิ อโย โข สารีปุตฺต เหตุตฺถิอาทิ นิคมํ ฯ ยถฺเจตฺถ อนฺตรนฺตรานํ น วุตฺตํ ตํ อุตฺตตานตฺถเมว
 ตสฺมา ปาลิกฺกเมเนว เวทิตพฺพํ ฯ ยํ ปน วุตฺตํ น จิรฺภูตํ อโหสฺสิตํ ตํ ปุริสยฺควเสณ วุตฺตนฺติ
 เวทิตพฺพํ ฯ

เพราะฉะนั้น ฟังเห็นสัมพันธ์อย่างนี้ว่า คำนี้แลย่อมมีในเพราะความที่ไพรสณฑ์
 นำฟังแล้ว เป็นถิ่นที่มีความสยดสยองเป็นนิมิต คือมีคำพูดนี้แล เพราะมีความสยดสยอง
 เป็นเหตุ เพราะมีความสยดสยองเป็นปัจจัย ขั้วว่า ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งยังไม่ปราศจากราคะเข้าไป
 สู่ไพรสณฑ์นั้น โดยมาก โลมาชาติย่อมชูชัน ความว่า ชนเป็นอันมากกว่ามาก ย่อมชูชัน
 คือตั้งปลายขึ้นเป็นเช่นกับเข็มและเป็นเช่นกับหนาม, จำนวนน้อยไม่ชูชัน, อนึ่ง โลมาชาติ
 ของสัตว์จำนวนมากกว่ามากย่อมชูชัน, แต่ของคนผู้กล้าหาญยิ่งน้อยคน ย่อมไม่ชูชัน ฯ บัดนี้
 คำมีว่า "อโย โข สารีปุตฺต เหตุ" เป็นต้น เป็นคำกล่าวย้า ฯ ส่วนคำที่ข้าพเจ้ามิได้กล่าวไว้
 ในระหว่าง ฯ ในพระบาลีนี้ มีอรรถขึ้นทั้งนั้น, เพราะฉะนั้น ผู้ศึกษาพึงทราบตามลำดับ
 แห่งพระบาลีนั้นแล ฯ แต่พระดำรัส ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า "ไม่ดำรงอยู่นาน" บัณฑิต
 พึงทราบว่า พระองค์ตรัสด้วยอำนาจแห่งยุคของคน ฯ

วสุตคณนาย ทิ วิปัสสิสฺส ภควโต อสตีวสุตสทสฺสานิ อายุ สมมุขสาวกานมปิสฺส ตตฺตกเมว ฯ เอวํ
ยวาสส สพฺพปจฺจิมโก สาวโก เตน สห ฆณฺเฑวฺวา สตสทสฺสํ สญฺญิมตฺตานิ จ วสุตสทสฺสานิ
พรหมจิริยํ อญฺญาสฺมิ ฯ ปุริสยฺคฺวเสน ปน ยฺคปรมฺปราย อาคนฺตวฺวา เทวเยว ปุริสยฺคานิ อญฺญาสฺมิ ฯ
ตสฺมา น จิริญฺญิติกนฺติ วุตฺตํ ฯ ลีขิสฺส ปน ภควโต สตตติวสุตสทสฺสานิ อายุ สมมุขสาวกานมปิสฺส
ตตฺตกเมว ฯ เวสสํวสุต ภควโต สญฺญิวสุตสทสฺสานิ อายุ สมมุขสาวกานมปิสฺส ตตฺตกเมว ฯ เอวํ
เตสฺมปิ เย สพฺพปจฺจิมสาวกา เตหิ สห ฆณฺเฑวฺวา สตสทสฺสโต อุกฺกํ จตฺตาทิสมตฺตานิ วิสตีมตฺตานิ
จ วสุตสทสฺสานิ พรหมจิริยํ อญฺญาสฺมิ ฯ ปุริสยฺคฺวเสน ปน ยฺคปรมฺปราย อาคนฺตวฺวา เทว เทวเยว
ปุริสยฺคานิ อญฺญาสฺมิ ฯ ตสฺมา น จิริญฺญิติกนฺติ วุตฺตํ ฯ

[ความต่างกันแห่งอายุกาลของพระวิปัสสิพุทธเจ้าเป็นต้น]

จริงอยู่ พระผู้มีพระภาควิปัสสิโดยการนับปี มีพระชนมายุแปดหมื่นปี, แม้พวกสาวก
ที่พร้อมหน้าของพระองค์ ก็อายุประมาณเท่านั้นปีเหมือนกัน ฯ พรหมจรรย์ (ศาสนา) สืบต่อกัน
ด้วยสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น ซึ่งเป็นองค์สุดท้ายเขาทั้งหมด ตั้งอยู่ได้ตลอดแสนหก
หมื่นปี ด้วยประการอย่างนี้ ฯ แต่โดยอำนาจแห่งยุคคน พรหมจรรย์ได้ตั้งอยู่ต่อมา ด้วยความ
สืบต่อกันแห่งยุค ตลอดยุคคน ๒ ยุคเท่านั้น ฯ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า
"ไม่ดำรงอยู่นาน" ฯ ก็พระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่าลีสี มีพระชนมายุเจ็ดหมื่นปี, แม้พวก
สาวกพร้อมหน้าของพระองค์ ก็มีอายุประมาณเท่านั้นปีเหมือนกัน ฯ พระผู้มีพระภาคเจ้า
พระนามว่า เวสฏ มีพระชนมายุหกหมื่นปี, แม้พวกสาวกผู้พร้อมหน้าของพระองค์ ก็มีอายุ
ประมาณเท่านั้นปีเหมือนกัน ฯ พรหมจรรย์ (ศาสนา) สืบต่อกันด้วยสาวกองค์สุดท้ายเขาทั้งหมด
แห่งพระผู้มีพระภาคพระนามว่าลีสีและเวสฏเมื่อนั้น ตั้งอยู่ต่อมาได้ ประมาณแสนสี่หมื่นปี
และประมาณแสนสองหมื่นปี ฯ แต่ว่าโดยอำนาจแห่งยุคคน พรหมจรรย์ ตั้งอยู่ต่อมาได้
ด้วยการสืบต่อแห่งยุค ตลอดยุคคน ๒ ยุคเท่านั้น ฯ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า
จึงตรัสว่า "ดำรงอยู่ไม่นาน" ฯ

ประโยค ป.ธ. ๗

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ อถสฺส ภควา น ตาวายํ ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติกาโลติ ปกาเสนฺโต อากเมหิ ตฺวํ
 สารีปฺตตาทิอาทิมาน ๑ ตตถ อากเมหิ ตวณฺติ ติฏฺฐสฺส ตาว ตฺวํ ๑ อธิวเสนฺติ ตาว ตวณฺติ วุตฺตํ
 โหติ ๑ อาทรวเสน เจตํ ทฺวีกฺขตฺตํ วุตฺตํ ๑ เอเตน ภควา ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติยา สาวกานํ
 วิสยภาวํ ปฏิกฺขิปปิตฺวา พุทฺธวิสโย ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติยา อวิกโรนฺโต ตถาคโรวาทิอาทิมาน ๑ เอตถ
 จ ตตถาติ ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติยาจนาเปกฺขํ ภูมฺมวณฺณํ ๑ ตตฺตราชํ โยชนา ยํ วุตฺตํ ตยา ลิกฺขาปท
 ปณฺญาเปยฺยาติ ตตถ ตสฺสา ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติยา ตถาคโตนฺเตว กาลํ ชานิสฺสตีติ ๑ เอวํ วตฺวา
 อากาลํ ตาว ทสฺเสตฺถ น ตาว สารีปฺตตาทิอาทิมาน ๑ ตตถ อาสฺวา ติฏฺฐนฺติ เอเตสฺสุติ อาสเวหิ
 จฺจาทพฺพา น โวภกฺกมิตพฺพาติ วา อาสวญฺจานียา ๑ เยสฺสุ ทิฏฺฐมฺมิกสมฺปราชิกา ทฺวักขาสา จ
 กิลลสาสา จ ปฺรปฺวาหวิปฺปฏิสรวรพฺพนฺนาทโย เจว อปายทฺวักขวิสสฺสวตา จ อาสฺวา ติฏฺฐนฺติเยว
 ยสฺมา เนลํ เต การณํ โหนฺตีติ อตฺถเก ๑ เต อาสวญฺจานียา วิตฺติกมฺมมา ยาว น สงฺฆे
 ปาตุภวณฺติ น ตาว สตฺถา สาวกานํ ลิกฺขาปทํ ปณฺญาเปตีติ อยเมตถ โยชนา ๑

๒ พาทุสจฺจมฺหตฺตนฺติ พาทุสจฺจสฺส มหฺนตฺตาวํ ๑ สงฺฆโม หิ ยาว น พาทุสจฺจมฺหตฺตํ
 ปตฺโต โหติ ตาว น อาสวญฺจานียา ฌมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ๑ พาทุสจฺจมฺหตฺตํ ปตฺเต ปน ยสฺมา
 เอกมฺปิ นิกายํ เทวํ ๑เป๑ ปณฺจปิ นิกายเ อุคฺคเหตฺวา อโยนิโส อุมฺมุชฺชมานา ปุคฺคลา รเสน รสํ
 สํสเนตฺวา อุตฺถมฺมํ อุกฺกมฺมํ สตฺถุสสาณํ ทีเปนฺติ ๑ อถ สตฺถา โย ปน ภิกฺขุ เอวํ วเทยฺย
 ตถาหํ ภควตา ฌมฺมํ เทลิตํ อาชานามิ ๑เป๑ สมณฺฑเทโสปี เจ เอวํ วเทยฺยตาทิอาทิมาน นนฺน
 ลิกฺขาปทํ ปณฺญาเปตีติ ๑ เอวํ ภควา อาสวญฺจานียานํ ฌมฺมานํ อนฺนปตฺติกาถจ อุปฺปตฺติกาถจ
 ทสฺเสตฺวา ตสฺมี สมเย สพฺพโสปี เตสํ อภาวํ ทสฺเสนฺโต นีรพฺพุโ หิ สารีปฺตตาทิอาทิมาน ๑ ตตถ
 นีรพฺพุโหติ อพฺพุทฺธิโรติ ๑ อพฺพุทาติ วุจฺจนฺติ โจรา ๑ นิจฺจโรติ อตฺถเก ๑ จโรติ จ อิมสฺมี
 อตฺถเก ทสฺสีลา อธิปฺเปตา ๑ เต หิ อสฺสสมฺมา หุตฺวา สมณฺฏปฺปณฺณตฺตยา ปเรสํ ปจฺจเย จโรเนติ
 ตสฺมา นีรพฺพุโ นิจฺจโร นินฺทสฺสึโลติ วุตฺตํ โหติ ๑

อถสส ภควา น ตาวายํ ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติกาโลติ ปกาเสนโต อคเมหิ ตฺวํ
 สารีปฺตฺตาติอาทิมาท ๑ ตตฺถ อคเมหิ ตฺวนฺติ ตินฺนุสฺส ตาว ตฺวํ ๑ อธิวเสนฺติ ตาว ตฺวนฺติ วุตฺตํ
 โหติ ๑ อาทรวเสน เจตํ ทฺวิกฺขตฺตํ วุตฺตํ ๑ เอเตน ภควา ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติยา สาวกานํ
 วิสยภาวํ ปฏิกฺขิปปิตฺวา พุทฺธวิสโย ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติยา อวิกโรนโต ตถาคโรวาติอาทิมาท ๑ เอตฺถ
 จ ตตฺถาติ ลิกฺขาปทปฺปณฺณตฺติยาจนาเปกฺขํ ภูมฺมวณฺํ ๑

[พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสห้ามท่านพระสารีบุตร]

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อจะทรงประกาศแก่พระสารีบุตรนั้นว่า "เวลานี้
 ยังไม่เป็นกาลแห่งอันบัญญัติสิกขาบทก่อน" จึงตรัสว่า "อคเมหิ ตฺวํ สารีปฺตฺ" ดังนี้ เป็นต้น ๑
 บรรดาบทเหล่านั้น คำว่า "อคเมหิ ตฺวํ" ความว่า เธอจงรอก่อน, มีคำอธิบายว่า "เธอจงยับยั้ง
 ก่อน" ๑ ก็คำนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสซ้ำสองครั้งด้วยอำนาจความเอื้อเฟื้อ ๑ ด้วยคำว่า
 "อคเมหิ" เป็นต้นนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงห้ามความที่การบัญญัติสิกขาบท เป็นวิสัย
 ของพระสาวก เมื่อจะทรงทำให้แจ้งว่า "การบัญญัติสิกขาบทเป็นพุทธวิสัย" จึงตรัสคำว่า
 "ตถาคโรว" เป็นต้น ๑ ก็ในคำว่า "ตถาคโรว" นี้ คำว่า "ตตฺถ" เป็นสัตตมมีวิภัติ เพ่งถึงการ
 อ่อนนอน ขอให้ทรงบัญญัติสิกขาบท ๑

ตตฺรายํ โยชนา ยํ วุตฺตํ ตยา ลิกฺขาบทํ ปญฺญาเปยฺยาติ ตตฺถ ตสฺสา ลิกฺขาบทปญฺญตฺติยา
ตถาคโตะเยว กาลํ ชานิสฺสตีติ ฯ เอวํ วตฺวา อกาลํ ตาว ทสฺเสตฺถ น ตาว สารีปฺตุตฺตาติมาห ฯ
ตตฺถ อาสวา ติฏฺฐนฺติ เอเตสฺสุติ อาสเวหิ จฺจาทพฺพา น โวภกมิตพฺพาติ วา อาสวญฺ्ञานียา ฯ เยสุ
ทิจฺจุสมมิกสมปรายิกา ทุกฺขาสวา จ กิเลสาสวา จ ปฐฺวาทวิปฺปฏิสارวพฺพนธนาทโย เจว
อปายทุกฺขวิเสสญฺ๓ตา จ อาสวา ติฏฺฐนฺติเยว ยสฺมา เหน้ เต การณํ โหนฺตีติ อตฺถ โ ฯ เต
อาสวญฺ्ञานียา วิติกมฺมมา ยาว น สงฺฆे ปาตุภวณฺติ น ตาว สตฺถา สวากานํ ลิกฺขาบทํ
ปญฺญาเปตีติ อยเมตฺถ โยชนา ฯ

ในคำว่า "ตถาคโตะ" นั้น มีโยชนาดังต่อไปนี้, ในคำที่เธอกล่าวว่า "พระผู้มีพระภาคพึงบัญญัติ
ลิกขาบท" นั้น พระตถาคตเท่านั้นจักรู้กาลแห่งอันบัญญัติลิกขาบทนั้น ฯ พระผู้มีพระภาคเจ้า
ครั้นตรัสอย่างนี้แล้ว เพื่อจะแสดงสมัยมิใช่กาลก่อน จึงตรัสคำมีอาทิว่า "น ตาว สารีปฺตุต"
ดังนี้ ฯ ในคำว่า "น ตาว สารีปฺตุต" เป็นต้นนั้น มีวินิจฉัยว่า อาสวะทั้งหลายย่อมตั้งอยู่
ในธรรมเหล่านี้ เพราะเหตุนั้น ธรรมเหล่านั้น จึงชื่อว่าเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ, อีกอย่างหนึ่ง
ธรรมทั้งหลายอันอาสวะพึงตั้งอยู่ คือไม่พึงผ่านเลยไป เพราะเหตุนั้น ธรรมเหล่านั้น จึงชื่อว่า
เป็นที่ตั้งแห่งอาสวะ ฯ อธิบายว่า "อาสวะคือทุกข์และอาสวะคือกิเลส อันเป็นไปในทิจจุสมม
และในสัสมปรายภพ อาสวะ มีการค่อนขอของคนอื่น ความวิปฏิสการการฆ่าและการจองจำ
 เป็นต้น และอาสวะอันเป็นทุกข์พิเศษในอบาย ย่อมตั้งอยู่นั้นเทียว ในวิติกมมธรรมเหล่านี้ได้
เพราะวิติกมมธรรมเหล่านั้น เป็นเหตุ แห่งอาสวะมีอาสวะอันเป็นไปในทิจจุสมม เป็นต้น
เหล่านั้น" ฯ วาจาลำหรับประกอบในคำว่า น ตาว เป็นต้นนี้ ดังนี้ว่า "วิติกมมธรรมทั้งหลาย
ซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะเหล่านั้น ยังไม่มีปรากฏในสงฆ์เพียงใด พระศาสดาจะไม่ทรงบัญญัติ
ลิกขาบทแก่สาวกทั้งหลายเพียงนั้น" ฯ

พาหุสัจจมหตตณฺติ พาหุสัจจสฺส มหุตถาวํ ฯ สํโฆ ทิ ยาว น พาหุสัจจมหตฺตํ ปตฺโต
โหติ ตาว น อสวภูฏานิยา ฆมฺมา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ พาหุสัจจมหตฺตํ ปตฺเต ปน ยสฺมา เอกมฺปิ
นิกายํ เทวํปิ ฯเปฯ ปญฺจปิ นิกายเ อคฺคเหตุวา อโยนิโส อุมฺมุชฺชมานา ปุคฺคลา รเสน รลํ
ลํสนฺเหตุวา

บทว่า "พาหุสัจจมหตฺตํ" มีความว่า ความที่พาหุสัจจะเป็นคุณใหญ่ ฯ จริงอยู่ สงฆ์
ยังไม่ถึงความที่พาหุสัจจะเป็นคุณใหญ่เพียงใด อสวภูฏานियธรรม ก็ยังไม่เกิดขึ้นเพียงนั้น ฯ
แต่เมื่อถึงความที่พาหุสัจจะเป็นคุณใหญ่แล้ว ย่อมเกิดขึ้น เพราะเหตุว่า บุคคลทั้งหลาย
เรียนพุทธวจนะนิกายหนึ่งบ้าง สองนิกายบ้าง ฯลฯ ทำนิกายบ้างแล้ว เมื่อใคร่ครวญ
โดยไม่แยกคาย เทียงเคียงรสด้วยรสแล้ว

อุทุมมัม อุพพิณย์ สตุฏสาสน์ ทีเปนติ ฯ อถ สตุถา โย ปน ภิกขุ เอวံ วเทยฺย ตถาหํ ภควตา
 ฐมมํ เหลือ อาชานามิ ฯเปฯ สมณฺหุเทโสปี เจ เอวံ วเทยฺยาดิอาทินา นเยน ลิกขาปทํ
 ปญญาเปตตีติ ฯ เอวํ ภควา อาสวภูฏาณิยานํ ฐมฺมานํ อนุปฺตติกาลญฺจ อุปฺตติกาลญฺจ ทสฺเสตฺวา
 ตสฺมี สมเย สพุทฺโสปี เตสํ อภาวํ ทสฺเสนโต นีรพฺพุโท หิ สารีปฺตฺตาดิอาทิมาท ฯ ตตฺถ
 นีรพฺพุทฺติ อพฺพุทฺทวิโรติ ฯ อพฺพุทฺทาติ วุจฺจนฺติ โจรา ฯ นิจฺโจโรติ อตฺถเก ฯ โจโรติ จ อิมสฺมี
 อตฺถเก ทสฺสีลา อธิปฺเปตา ฯ เต หิ อสฺสมณา หุตฺวา สมณปฺฏิญฺญตฺยา ปเรสํ ปจฺจเย โจเรนฺติ
 ตสฺมา นีรพฺพุโท นิจฺโจโร นิทสฺสีโลติ วุตฺตํ โหติ ฯ

ย่อแสดงสัตตสุสานนอกธรรมนอกวินัย ฯ ที่นั้น พระศาสดา ย่อมทรงบัญญัติสิกขาบท
 โดยนัยเป็นต้นว่า "อนึ่ง ภิกษุใด พึงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาค
 ทรงแสดงแล้วอย่างนั้น ฯลฯ ถ้าแม้สมณฺหุเทโสปี พึงกล่าวอย่างนี้ไซ้" ฯ พระผู้มีพระภาค
 ครั้นทรงแสดงกาลไม่เกิดและกาลเกิดขึ้นแห่งธรรมทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งแห่งอาสวะอย่างนี้แล้ว
 เมื่อจะทรงแสดงความไม่มีแห่งอาสวภูฏาณิยธรรม เหล่านั้น แม้โดยประการทั้งปวง ในสมัยนั้น
 จึงตรัสคำมีว่า "นีรพฺพุโท หิ สารีปฺตฺต" เป็นต้น ฯ

[อรรถาธิบาย คำว่า นีรพฺพุโท เป็นต้น]

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า นีรพฺพุโท คือ เว้นจากเสนียด ฯ พวกโจรท่านเรียกว่า "เสนียด" ฯ
 อธิบายว่า "หมดโจร" ฯ ก็ในอรรถนี้พวกภิกษุผู้ทุศีล ท่านประสงค์เอาว่า "เป็นโจร" ฯ จริงอยู่
 ภิกษุผู้ทุศีลเหล่านั้น ย่อมลักปัจจัยของคนเหล่านี้ เพราะเป็นผู้มีใช้สมณะ แต่มีความสำคัญว่า
 เป็นสมณะ เพราะเหตุนั้น ภิกษุสงฆ์ไม่มีเสนียด ไม่มีโจร มีอธิบายว่า "ไม่มีคนทุศีล" ฯ

ประโยค ป.ธ. ๗

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ สรวากาย เจตสฺสสึตี สห ราเคน วุตตมานาย เมถุนธมฺมาย เจตสฺสสึ กปฺเปสฺสสึ ฯ
 เอตทตถ วายมิสฺสสึตี อตฺโถ ฯ เอส นโย สพฺพตถ ฯ ปุณฺ รากวิราคาทีนึ นวปทานิ
 นิพฺพญฺญิตโลกุตฺตรนิพฺพานเมว สนฺธาย วุตตานิ ฯ ตสฺมา รากวิราคาयाติ वा मथिममथनायाति वा
 วุตเตปิ นิพฺพานตถายาติ เอวเมว อตฺโถ ทญฺญุฬฺโฬ ฯ นิพฺพานํ हि ยสฺมา ตํ อาคมฺม อารพฺภ
 สนฺธาย ปฏิจฺจ ราโค วิรชฺชติ न होति तस्मा रากविवाकोति वृज्जति ฯ यस्मा पन तं อาคมฺม
 มานมทปฺริสมทาทโย मथा निममथा मथा होन्ति विनसฺสนฺति तस्मा मथनिममथनन्ति वृज्जति ฯ
 ยสฺมา ज तं อาคมฺม สพฺพปิ กามปิปาสา วินยํ อพฺภตถํ याติ तस्मा पिปาสวินโยति वृज्जति ฯ
 ยสฺมา पन तं อาคมฺม ปญฺจกามकुशलया समुक्खातं คจฺจนฺति तस्मा อालยสมุक्खातोति वृज्जति ฯ
 ยสฺมา पन तं อาคมฺม เตญฺญมิทญฺญํ อปฺจจิขฺชติ तस्मा วญฺญูปฺจเจतोติ वृจ्जति ฯ ยสฺมา पन तं
 อาคมฺม สพฺพโส ตณฺหา ขยํ คจฺจติ วิรชฺชติ निरुद्धति ज तस्मा तณ्हयฺโย विवाโค निरोธति
 वृज्जति ฯ यस्मा पनंतं जत्तโส โยนิโย ปญจ คติโย สत्तต विव्याणञ्जुतिโย नव सत्तत्तावासे
 อปราปรภาวาย วินนโต आपन्नन्तो สसिพฺพนतो वानนฺติ लทฺธโวหาราย तण्हय निगฺขन्तं निสฺสํ
 วิสยुत्तํ तस्मा निพฺพานन्ति वृज्जตีति ฯ

๒ วิครหิ พุทฺโธ ภควาติ พุทฺโธ ภควา วิครหิ นินฺหิ ยถาติ วณฺณาวณฺณรหํ วณฺณณฺจ
 อวณฺณณฺจ ภณฺโตะ อคฺคปฺคฺคโล ฯ น हि ภควโต สีสฺสวิตฺติกมฺการกํ ปุคฺคํ ทิสฺวา อयํ ชาตียา
 वा कोत्तेन वा गोलेपुत्तिเยन वा कण्ठेन वा रुตฺตเคน वा णฺโตะ ยสฺสสึ อีทิสํ ปุคฺคํ รกฺขิตุं
 วญฺญูตีติ จิตฺตํ อฺปปชฺชติ नाปิ เปสฺสํ คณฺวณฺติ ทิสฺวา ตสฺส คณฺํ ปฏิจฺจาทเหตุํ จิตฺตํ อฺปปชฺชติ
 ธอชฺช คฺรหิตพฺพํ คฺรหิตเยว ปสฺสิตพฺพญจ ปสฺสิตเยว อยญจ คฺรหิตพฺโฬ ตสฺมา ตํ ตาทิลกฺขณ
 ญฺโตะ อวิกฺกมฺปมานेन จิตฺเตน วิครหิ พุทฺโธ ภควา อนนฺนุจฺฉวียนฺติอาทีหิ วณฺเหิ ฯ ตตฺถายํ
 อตฺถวณฺณนา ยทฺธิํ ตยา โฆมฺปฺริสํ ตฺวจฺฉมนฺนุสฺสํ กมฺมํ กตํ ตํ สมณกรณํ ฌมฺมานํ มคฺคผล-
 นิพฺพานสาสนํ वा न अनुज्झिकं तेस्सं ज्वี ฉายं สุนฺทรภาवं न ओन्वติ นानุคจฺจติ ธอชฺช อารกาว
 เตหิ ฌมฺเมหิ อนนฺนุจฺฉวิกตฺตาเอว จ อนนฺนุโลมิํ เตสํ น อนฺนุโลเมติ ธอชฺช วิโลมํ ปจฺจนีกภาเว
 จิตฺตํ อนนฺนุโลมิกตฺตาเอว จ อปฺปฏิรูปํ ปฏิรูปํ สทิสํ ปฏิภาคํ न होति ธอชฺช อสทิสมฺปฏฺฐิภาคเมว
 อปฺปฏิรูปตฺตาเอว จ อสฺสามณฺกํ สมณํ กมฺมํ न होति อสฺสามณฺกตฺตา อกปฺปิยํ ยํ हि สมณกมฺมํ
 न होति तं तेस्सं न กปฺปติ อกปฺปิยตฺตา อกรณียํ न हि สมณํ ยํ न กปฺปติ तं กโรนฺติ
 ตถเจตํ ตยา กตํ ตสฺมา อนนฺนุจฺฉวิกํ เต โฆมฺปฺริสํ กตํ ฯ (พระเมธีธรรมาภรณ์)

สราคาราย เจเตสสลีตี สห ราเคน วุตตมานาย เมถุนธมมาย เจเตสสลี กปเปสสลี ฯ
 เอตตตถํ วายมิสสลีตี อตโถ ฯ เอส นโย สพุพตถ ฯ ปุณ รากวิราคาทีนิ นวปทานิ
 นิพุพภูติโลกุตตรนิพพานเมว สนธาย วุตตานิ ฯ ตสฺมา รากวิราคายาติ วา มทนิมมทนายาติ วา
 วุตเตปิ นิพพานตถายาติ เอวเมว อตโถ ทฏฐุโพ ฯ นิพพานํ หิ ยสฺมา ตํ อากมฺม อารพฺภ
 สนธาย ปฏิจุจ ราโค วิรชฺชติ น โหติ ตสฺมา รากวิราโคติ วุจฺจติ ฯ ยสฺมา ปน ตํ อากมฺม
 มานมทปฺริสมทาทย มทา นิมฺมทา อมทา โหนติ วินสฺสณฺติ ตสฺมา มทนิมมทนนฺติ วุจฺจติ ฯ

สองบทว่า สราคาราย เจเตสสลี ความว่า คุณยังจักมาคิด คือยังจักมาดำริ เพื่อเมถุน
 ธรรม อันเป็นไปอยู่ พร้อมด้วยความกำหนดหรือ ? ฯ อธิบายว่า คุณจักมาพยายาม
 เพื่อต้องการเมถุนธรรมนั้นหรือ ? ฯ ในบททั้งปวง ก็มีนัยนั้น ฯ

[อรรถาธิบายชื่อพระนิพพาน ๔ บท]

อีก ๔ บท มีรากวิราคะเป็นต้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสหมายเอาพระนิพพาน
 ซึ่งเป็นโลกุตระธรรมที่มีพิษอันปลี่ยนแล้วนั้นแล เพราะเหตุนี้ แม้เมื่อพระองค์ตรัสว่า
 "รากวิราคาราย" ก็ดี "มทนิมมทนาย" ก็ดี บัณฑิตพึงเห็นความอย่างนี้เท่านั้นว่า "เพื่อประโยชน์
 แก่พระนิพพาน" ฯ จริงอยู่ พระนิพพาน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า "ธรรมเป็นที่สํารอก
 รากะ" เพราะเหตุว่า รากะมาถึง คือปรารภ หมายอาศัยพระนิพพานนั้นแล้ว ย่อมคลายไป
 คือไม่มี ฯ อนึ่ง พระนิพพาน ทรงเรียกว่า "ธรรมเป็นที่สร้างเมา" เพราะเหตุว่า ความเมา
 ทั้งหลาย มีความเมาด้วยอำนาจมานะและความเมาว่าเป็นบุรุษเป็นต้น มาถึงพระนิพพานนั้น
 แล้วย่อมเป็นอันสร้างไป หายเมา คือสาบสูญไป ฯ

ยสฺมา จ ตํ อคัมม สพฺพาปิ กามปิปาสา วินยํ อพฺกตถํ ยาทิ ตสฺมา ปิปาสวินโยติ วุจฺจติ ฯ
ยสฺมา ปน ตํ อคัมม ปญฺจกามคุณาลยา สมฺมุคฺคาตํ คจฺจนฺติ ตสฺมา อลยสมฺมุคฺคาโตติ วุจฺจติ ฯ
ยสฺมา ปน ตํ อคัมม เทภูมิกวณฺณํ อุปจฺฉิซฺชติ ตสฺมา วณฺณูปจฺเจโตติ วุจฺจติ ฯ ยสฺมา ปน ตํ
อคัมม สพฺพโส ตณฺหา ขยํ คจฺจติ วิรฺชฺชติ นිරุชฺฌติ จ ตสฺมา ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธติ
วุจฺจติ ฯ ยสฺมา ปนตํ จตฺสโส โยนิโย ปญจ คติโย สตฺต วิญฺญาณฐิติโย นว สตฺตาวาส
อปฺราปรภาวโย วินฺโต อาพฺนฺชนฺโต สลฺลิพฺพนฺโต วานฺนติ ลทฺธโวหาราย ตณฺหาโย นิกฺขนฺตํ นิสฺสํ
วิลฺยฺยตฺตํ ตสฺมา นิพฺพานนฺติ วุจฺจตีติ ฯ

อนึ่ง พระนิพพาน ทรงเรียกว่า "ธรรมเป็นที่หมดสิ้นความกระหาย" เพราะเหตุว่า
ความกระหายในกามแม้ทั้งปวง มาถึงพระนิพพานนั้นแล้ว ย่อมถึง ความหมดสิ้นไป
คือความสิ้นสูญไป ฯ อนึ่ง พระนิพพาน ทรงเรียกว่า "ธรรมเป็นที่เพิกถอนอาลัย" เพราะเหตุว่า
อาลัยคือเบญจกามคุณ มาถึงพระนิพพานแล้ว ย่อมถึงความเพิกถอนไป ฯ อนึ่ง พระนิพพาน
ทรงเรียกว่า "ธรรมเป็นที่ขาดสูญแห่งวัฏฏะ" เพราะเหตุว่า วัฏฏะมี ๓ ภูมิ มาถึงพระนิพพาน
นั้นแล้ว ย่อมขาดสูญไป ฯ อนึ่ง พระนิพพาน ทรงเรียกว่า "ธรรมเป็นที่สิ้นตัณหา, ธรรมเป็นที่
ปราศจากราคะ ธรรมเป็นที่ดับ" เพราะเหตุว่า ตัณหา มาถึงพระนิพพานนั้นแล้ว ย่อมถึง
ความสิ้นไป ย่อมบาราศไป และย่อมดับไปโดยประการทั้งปวง ฯ อนึ่ง พระนิพพานนั้น
ทรงเรียกว่า "นิพพาน" เพราะเหตุว่า ออกไป คือพ้นไป พრაโกไป จากตัณหา ซึ่งได้ไฉนว่า
วานะ เพราะร้อยรัด คือผู้รัดเกี่ยวประสาน กำหนด ๔ คติ ๕ วิญญาณฐิติ ๗ สัตตาวาส ๙ ไว้
เพื่อความเป็นความเป็นสืบ ๆ ไป ฉะนั้นแล ฯ

วิครหิ พุทฺโธ ภควาติ พุทฺโธ ภควา วิครหิ นินฺทิต ยถาติ วณฺณวณฺณรหํ วณฺณณฺจ
 อวณฺณณฺจ ภณฺโณโต อคฺคปฺคฺคโล ฯ น หิ ภควโต สีสวิตฺติภุมการํ ปุคฺคํ ทิสฺวา ยํ ชาตียา
 วา โคตเตน วา โกลปฺตติเยน วา คณฺฐเณ วา รุตฺตเณ วา ญาโต ยสฺสสี อีทิสํ ปุคฺคํ รกฺขิตุํ
 วฏฺฏตฺติ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ นปิ เปสฺสํ คณฺวณฺติ ทิสฺวา ตสฺส คณฺ ปรฺยจฺฉาเหตุํ จิตฺตํ อุปฺปชฺชติ
 อถปิ ครหิตพฺพํ ครหติเยว ปสฺสิตพฺพณฺจ ปสฺสติเยว อยณฺจ ครหิตพฺโพ ตสฺมา ตํ ตาทิลกฺขณ
 ลฺลิตํ อวิกฺกมฺปมาเนน จิตฺเตน วิครหิ พุทฺโธ ภควา อนนฺจฺฉวียนฺตอาทิ ทวเนหิ ฯ ตตฺถายํ
 อตฺถวณฺณนา ยทิทํ ตยา โมฆบฺริส

หลายบทว่า วิครหิ พุทฺโธ ภควา มีความว่า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงติ คือทรงตำหนิ
 (พระสุทินนั้น) เหมือนอย่างบุคคลผู้เลิศ เมื่อจะแสดงคุณและโทษของชนทั้งหลายผู้สมควร
 แก่คุณและโทษกิตติและชมเชยนั้น ฯ จริงอยู่ เพราะทรงเห็นบุคคล ผู้ทำการล่วงละเมิดศีล
 ความคิด ย่อมไม่เกิดขึ้นแต่พระผู้มีพระภาคว่า "ผู้นี้เป็นคนปรากฏโดยชาติ หรือโดยโคตร
 หรือโดยความเป็นบุตรของคนมีสกุล หรือโดยคณฺฐะ (คณฺธะพระคัมภีร์) หรือโดยรุดงควัตร
 เป็นผู้มียศ, เราสมควรที่จะรักษาบุคคลเช่นนี้ไว้" เพราะทรงเห็นบุคคลผู้มีคุณมีศีลเป็นที่รัก
 จิตที่คิดจะปิดบังคุณของเขา จะได้เกิดขึ้นหาไม่ได้เลย อันที่จริง พระองค์ย่อมทรงติบุคคล
 ซึ่งควรติเท่านั้น ย่อมทรงชมบุคคลซึ่งควรชมเท่านั้น, และพระสุทินนี้ เป็นผู้สมควรติ,
 เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ทรงดำรงอยู่ในลักษณะของผู้คงที่ มีพระหฤทัยไม่ลำเอียง
 ได้ทรงติพระสุทินนั้น ด้วยพระพุทฺธดำรัสว่า "อนนฺจฺฉวียนฺ" เป็นอาทิ ฯ

[อรรถาธิบายกรรมที่ไม่ควรแก่สมณะเป็นต้น]

ในคำว่า "อนนฺจฺฉวียนฺ" เป็นต้นนั้น มีการพรรณนาเนื้อความดังต่อไปนี้, "ดูก่อนโฆฆบุรุษ

ตุจณฺหุสฺส กมฺมํ กตํ ตํ สมณกรณานํ ฐมฺมานํ มคฺคผลนิพฺพานสาสนานํ วา น อนฺนจฺฉวิกิํ เตสํ
 หนฺวี ฉายํ สุนฺหรรวํ น อเนหิติ นานุคฺฉนฺติ อถปิ อารกาว เตหิ ฐมฺเมหิ อนฺนจฺฉวิกิตฺตาเอว จ
 อนฺนโลมิกิํ เตสํ น อนฺนโลเมติ อถปิ วิโลมํ ปจฺจเนกฺภาเว ฐิตํ อนฺนโลมิกิตฺตาเอว จ อปปฏิรูปํ
 ปฏิรูปํ สทิสํ ปฏิภาคํ น โหติ อถปิ อสทิสมปฏิภาคเมว อปปฏิรูปิตฺตาเอว จ อสฺสามณกํ สมณานํ
 กมฺมํ น โหติ อสฺสามณกิตฺตา อกปปิยํ ยํ หิ สมณกมฺมํ น โหติ ตํ เตสํ น กปฺปติ อกปปิยิตฺตา
 อกรณียํ น หิ สมณานํ ยํ น กปฺปติ ตํ กโรนฺติ ตถเจตํ ตยา กตํ ตสฺมา อนฺนจฺฉวิกิํ เตะ
 โมฆปฺริส กตํ ฯเปฯ อกรณียนฺติ ฯ

คือคนเปล่า ! กรรมที่เธอทำแล้วนั้น ไม่สมควร แก่กรรมอันทำความเป็นสมณะ หรือแก่มรรค
 ผลนิพพานและคำสอน คือไม่เป็นไปตาม ได้แก่มันล้อยไปตามผิว คือความเปลี่ยนแปลง ได้แก
 ความงดงามแห่งกรรมเหล่านั้น, โดยที่แท้ เป็นกรรมไกลจากกรรมเหล่านั้นทีเดียว, ก็เพราะ
 ความเป็นของไม่สมควรนั่นเอง กรรมนั้น จึงชื่อว่าเป็นของไม่ถูกต้อง คือไม่อนุโลมแก่กรรม
 เหล่านั้น, โดยที่แท้ เป็นกรรมตรงกันข้าม คือตั้งอยู่ในความเป็นข้าศึกกัน, เพราะความเป็นของ
 ไม่ถูกต้องนั้นแล กรรมนั้นจึงจัดเป็นกรรมไม่เหมาะ คือเป็นกรรมสมกัน คล้ายกัน ถูกส่วนกัน
 หามิได้, โดยที่แท้ เป็นของไม่คล้ายกันไม่ถูกส่วนกันทีเดียว, ก็เพราะความเป็นของไม่เหมาะ
 นั้นแล กรรมนั้นจึงจัดว่าไม่ใช่กรรมองสมณะ คือไม่เป็นกรรมของพวกสมณะ, เพราะข้อที่ไม่
 เป็นของสำหรับสมณะ กรรมนั้นจึงจัดเป็นอกัปปิยะ, จริงอยู่ กรรมใดไม่ใช่กรรมของสมณะ,
 กรรมนั้น ย่อมไม่สมควรแก่สมณะเหล่านั้น, เพราะข้อที่กรรมเป็นอกัปปิยะ กรรมนั้นจึงจัดว่า
 ไม่ควรทำ, แท้จริงกรรมใด ไม่สมควรแก่เหล่าสมณะ, สมณะทั้งหลาย ย่อมไม่ทำกรรมนั้น,
 แต่กรรมนี้นั้น อันเธอทำแล้ว, ดูก่อนโมฆบุรุษ ! เพราะเหตุนั้น กรรมอันไม่สมควร ไม่ถูกต้อง
 ไม่เหมาะ ไม่ใช่กิจของสมณะ เป็นอกัปปิยะ ไม่ควรทำ ชื่อว่าอันเธอทำแล้วแล" ฯ

ประโยค ป.ธ. ๗

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ สุภรตตาย ๑เปฯ วิริยารมภัสส วณณํ ภาสิตวาติ สุภรตาทินํ วตถุญตสส สัวรสส จ วณณํ ภาสิตวาติ อตโธ ๑ ยสฺมา หิ อสัวรํ ปหาย สัวเร จิตฺตสส อตฺตา สุภโร โหติ สุโปโส จตฺตสุ ปจฺจเยสฺส อปฺปิจฺจตํ นิตฺตณฺหาวํ อาปชฺชติ เอกเมกสมฺมิจฺจ ปจฺจเย ยถาลาภยถาพฺลยถาสารูปวเสณ ติปฺปนํหาปย สนฺตญฺฐิยา สัวตฺตติ ตสฺมา สัวโร สุภรตฺตา เจว สุโปสฺตา จ อปฺปิจฺจเ จ สนฺตญฺฐิ จาติ วุจฺจติ ๑ ยสฺมา ปน อสัวรํ ปหาย สัวเร จิตฺตสส อตฺตา กิเลसानํ สลฺลехตาย เจว นิหฺรณฺนตาย จ สัวตฺตติ ตสฺมา สัวโร สลฺลเโข จ ฐโต จาติ วุจฺจติ ๑ ยสฺมา จ อสัวรํ ปหาย สัวเร จิตฺตสส อตฺตา กายววจานํ อปฺปาสาทิกํ อปฺปาสาหนีเย อสนฺตมสํารูปํ กายวจีสฺสจฺจริตํ จิตฺตสส อปฺปาสาทิกมปฺปาสาหนีเย อสนฺตมสํารูปํ อกฺขลวิทกตฺตยญฺจ อนฺุคมฺม ตพฺพิปริตสส กายวจีสฺสจฺจริตสส กุสลวิทกตฺตยสฺสเวว จ ปาสาทิกสส ปสาทนียสส สนฺตสส สํารูปสส ปาริปุริยา สัวตฺตติ ตสฺมา สัวโร ปาสาทิกโถติ วุจฺจติ ๑ ยสฺมา ปน อสัวรํ ปหาย สัวเร จิตฺตสส อตฺตา สพฺพกิเลสาปจยฺภูตาย วิภฺวญฺญาย อญฺญวิริยารมภวตฺตปาริปุริยา จ สัวตฺตติ ตสฺมา สัวโร อปจโยเจว วิริยารมโภา จาติ วุจฺจตีติ ๑

๒ ภิญฺฐมฺมิกานํ อสวานํ สัวรายาติ ภิญฺฐมฺมิกา อสวา นาม อสัวเร จิตฺเตน ตสฺมีเยว อตฺตภาเว ปตฺตพฺพา ปาณิปฺปหารทณฺหปฺปหารทตฺถจฺเจทฺทปาทจฺเจทฺทอกิตฺตโยยสฺวิปฺภิสํสาราทโย ทุกฺขวิเสสา ๑ อิติ อิมสํ ภิญฺฐมฺมิกานํ อสวานํ สัวราย ปิธานาย อาคมณฺมคฺคณฺหานายาติ อตโธ ๑ สมฺปฺรายิกานํ อสวานํ ปฏฺิฆาตยาติ สมฺปฺรายิกา อสวา นาม อสัวเร จิตฺเตน กตฺตปาปมมฺมุลกา สมฺปฺรายเ นรกาทิสฺส ปตฺตพฺพา ทุกฺขวิเสสา เตสํ ปฏฺิฆาตตฺถาย ๑ ปฏฺิปปสฺสสมฺภนตฺถาย วุสสมนตฺถายาติ วุตฺตํ โหติ ๑ อปฺปสฺนฺนํ วา ปสาทยาติ ลิกฺขาปทปฺปณฺญตฺติยา หิ สติ ลิกฺขาปทปฺปณฺญตฺตี ญฺตฺวา วา ยถาปณฺญตฺตํ ปฏฺิปปชฺชมาเน ภิกฺขุ ทิสฺวา วา เยปิ อปฺปสฺนฺนา ปณฺทิตมฺนุสฺสา เต ยานิ วต โลเก มหาชนสฺส รชฺชนทฺสสนฺมฺยหฺนฺญฺญานานิ เตหิ อิมे สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา อารกา วิรตา วิหรนฺติ ทุกฺกรํ วต กโรนฺติ มาริยํ วต กโรนฺตีติ ปสาทํ อาปชฺชนฺติ วินยปฺปิเก ปโตกํ ทิสฺวา มิจฺฉาทิฏฺฐิกิตฺติเวที พฺราหฺมเณ วีย ๑ เตน วุตฺตํ อปฺปสฺนฺนํ วา ปสาทยาติ ๑

สุรตาย ๒เป๒ วิริยารมภสฺส วณฺณ ภาสิตฺวาติ สุรตาทีนํ วตฺตญฺตสฺส สํวรสฺส จ วณฺณ
 ภาสิตฺวาติ อตฺถิ ๑ ยสฺมา หิ อสํวรํ ปหาย สํเว จิตฺตสฺส อตฺตา สุภโร โหติ สุปิโส จตุสฺ
 ปจฺจเยสฺส อปฺปิจฺจตํ นิตฺตณฺหาวํ อาปชฺชติ เอกเมกสมฺมิจฺจ ปจฺจเย ยถาลาภยาพลยถาสารูปวาเสน
 ติปฺปฬาย สนฺตญฺญูจาติ สํวตฺตติ ตสฺมา สํโว สุรตา เจว สุปิเสตา จ อปฺปิจฺจเณ จ สนฺตญฺญู
 จาติ วุจฺจติ ๑ ยสฺมา ปน อสํวรํ ปหาย สํเว จิตฺตสฺส อตฺตา กิเลสํ สลฺเลชฺชติ เจว
 นิทฺฐนฺนตาย จ สํวตฺตติ ตสฺมา สํโว สลฺเลชฺชเณ จ ญฺโต จาติ วุจฺจติ ๑

[ผู้ตั้งอยู่ในสังวรไม่เป็นผู้มักมากในปัจจุบัน ๔]

หลายบทว่า สุรตาย ๒เป๒ วิริยารมภสฺส วณฺณ ภาสิตฺวา มีความว่า ทรงสรรเสริญ
 คุณแห่งสังวร อันเป็นที่ตั้งแห่งคุณทั้งหลายมีความเป็นผู้เลี้ยงง่ายเป็นต้น ๑ จริงอยู่ ตน
 ของบุคคลผู้ละอสังวร แล้วตั้งอยู่ในสังวร ย่อมเป็นสภาพที่เลี้ยงง่าย บำรุงง่าย ย่อมถึง
 ความเป็นผู้มักน้อย คือหมดความทะยานอยาก ในปัจจุบัน ๔ และย่อมเป็นไปเพื่อความสันโดษ
 ๓ อย่าง ด้วยอำนาจแห่งยถาลาภสันโดษ ยถาพลสันโดษ และยถาสารูปสันโดษ ในปัจจุบัน
 แต่ละอย่าง เพราะเหตุนี้สังวร ท่านจึงเรียกว่า "ความเป็นผู้เลี้ยงง่าย ความเป็นผู้บำรุงง่าย
 ความมักน้อย และความสันโดษ" ๑ อนึ่ง ตนของบุคคลผู้ละอสังวร ตั้งอยู่ในสังวร ย่อมเป็นไป
 เพื่อความเป็นผู้ขัดเกลากิเลส และความเป็นผู้กำจัดกิเลสออก, เพราะเหตุนี้สังวร
 ท่านจึงเรียกว่า "ความขัดเกลา และความกำจัด" ๑

ยสฺมา จ อสํวรํ ปหาย สํเว จิตฺตสฺส อตฺตตา กายวาจํ อปฺปาสาทิกํ อปฺปสาทนียํ อสนฺตมสํรูปํ
กายวจีสุจฺจริตํ จิตฺตสฺส อปฺปาสาทิกมปฺปสาทนียํ อสนฺตมสํรูปํ อกุสลวิตกฺกตฺตยญฺจ อนุคฺคม
ตฺตพิปริตฺตสฺส กายวจีสุจฺจริตฺตสฺส กุสลวิตกฺกตฺตยสฺสเว จ ปาสาทิกสฺส ปสาทนียสฺส สฺนตฺสส สํรูปสฺส
ปาริบริยา สํวตฺตติ ตสฺมา สํวโร ปาสาทิกโกติ วุจฺจติ ฯ ยสฺมา ปน อสํวรํ ปหาย สํเว จิตฺตสฺส
อตฺตตา สพฺพกิเลสาปจฺยญฺตาย วิมฺมญฺญาย อมฺมจฺฉริยารมฺภวตฺถุปาริบริยา จ สํวตฺตติ ตสฺมา สํวโร
อปจโยเจว วิริยารมฺโห จาติ วุจฺจติติ ฯ

อนึ่ง ตนของบุคคลผู้ละอสังวร แล้วตั้งอยู่ในสังวร ไม่เข้าไปใกล้ กายทุจริตและวจีทุจริต
ซึ่งไม่ชวนให้เกิดความเลื่อมใส คือไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ไม่สงบไม่เรียบร้อย
แห่งกายและวาจา และไม่เข้าไปใกล้อกุศลวิตก ๓ ซึ่งไม่ชวนจิตให้เกิดความผ่องใส คือไม่เป็นที่
ที่ตั้งแห่งความผ่องใสแห่งจิต ไม่สงบไม่เรียบร้อย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริบูรณ์ แห่งกาย
สุจริต วจีสุจริต และกุศลวิตก ๓ ซึ่งผิดจากกายทุจริตเป็นต้นนั้นนั่นแล ที่ชวนให้เกิด
ความเลื่อมใส คือเป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส สงบ เรียบร้อย, เพราะเหตุนั้น สังวร ท่าน
จึงเรียกว่า "อาการให้เกิดความเลื่อมใส" ฯ

[ผู้ตั้งอยู่ในสังวรเป็นผู้ไม่สังสมกิเลสทั้งปวง]

อนึ่งตนของบุคคลผู้ละอสังวร ตั้งอยู่ในสังวร ย่อมเป็นไปเพื่อความปราศจากวัฏฏะ อันเป็น
ความไม่สังสมกิเลสทั้งปวง และเพื่อความบริบูรณ์แห่งวัตรที่เป็นที่ตั้งแห่งวิริยารัมภะ ๘ อย่าง,
เพราะเหตุนี้ สังวร ท่านจึงเรียกว่า "ความไม่สังสมและการปรารภความเพียร" ฉะนั้นแล ฯ

ทิวภูมิฐาน อาสนานิ สํวรายติ ทิวภูมิฐาน อาสนา นาม อํวเร จิตฺเตน ตลฺมียะ
 อตฺตมาเว ปตฺตพฺพา ปาณิปฺปหารทณฺธปฺปหารทตฺถเจวปาทฺถเจวทกิตฺติยสวิปฺปิสาราทโย ทุกฺขวิเสสา ฯ
 อิติ อิมํ ทิวภูมิฐาน อาสนานิ สํวราย ปิธานาย อาคณฺณคฺคณฺยาติ
 อตฺถเก ฯ สํปฺรายิกานิ อาสนานิ ปฺริฆาตยาติ สํปฺรายิกา อาสนา นาม อํวเร จิตฺเตน
 กตฺตปํกมฺมุลา สํปฺราเย นรกาทิสฺส ปตฺตพฺพา ทุกฺขวิเสสา เตสํ ปฺริฆาตตฺถาย ฯ
 ปฺริปฺปสฺสณฺนตฺถาย วุสฺสนตฺถายติ วุตฺตํ โหติ ฯ **อปฺปสนฺนํ**

คำว่า "เพื่อป้องกันอาสวะทั้งหลาย อันเป็นไปในปัจจุบัน" อธิบายว่า ทุกข์พิเศษ มีการประหารด้วยฝ่ามือ ประหารด้วยท่อนไม้ ตัดมือตัดเท้า ความเลี้ยวซื่อเลียง ความเสื่อมยศ และความเดือดร้อนเป็นต้น อันบุคคลผู้ตั้งอยู่ในความไม่สังวร จะพึงถึงในอัตรภาพนั้นนั้นเทียว ชื่อว่าอาสวะอันเป็นไปในปัจจุบัน ฯ เพื่อป้องกัน คือปิดกั้นทางมาแห่งอาสวะอันเป็นไปในปัจจุบันเหล่านี้ ด้วยประการฉะนี้ ฯ คำว่า "เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลาย อันเป็นไปในสัมปรายภพ" มีความว่า ทุกข์พิเศษมีบาปกรรมที่ตนกระทำแล้วเป็นมูล อันบุคคลผู้ตั้งอยู่ในความไม่สังวร จะพึงถึงในนรกเป็นต้นในสัมปรายภพ ชื่อว่าอาสวะอันเป็นไปในสัมปรายภพ เพื่อประโยชน์แก่การกำจัด มีคำอธิบายว่า เพื่อประโยชน์แก่การระงับ คือเพื่อประโยชน์แก่การเข้าสงบอาสวะอันเป็นไปในสัมปรายภพเหล่านี้ ฯ

วา ปสาทายาติ ลิกขาปทปญญตติยา ทิ สติ ลิกขาปทปญญตติ ญตวา วา ยถาปญญตตัม
 ปฏิปชฺชมาเน ภิกขุ ทิสฺวา วา เยปิ อปฺปสนฺนา ปณฺตติตมฺหุสฺสา เต ยานิ วต โลเก มหาชนสฺส
 รชฺชนทุสฺสณฺมยุหนฺนญฺจานานิ เตหิ อิมे สมณเภา สกฺยปฺตติยา อารกา วิรตา วิหรนฺติ ทุกฺกัร
 วต กโรนฺติ ภาริยํ วต กโรนฺตติ ปสาทํ อาปชฺชนฺติ วินยปิฎเก โปตถกํ ทิสฺวา มิจฺฉาทิฏฺฐิกตฺติเวทึ
 พฺราหฺมणे วีย ๑ เตน วุตฺตํ อปฺปสนฺนํ วา ปสาทายาติ ๑

ชื่อว่า **อปฺปสนฺนํ** วา ปสาทาย มีความว่า เมื่อมีลิกขาบทบัญญัติ มนุษย์ผู้บัณฑิตทั้งหลาย
 แม้ไม่เลื่อมใส ได้ทราบลิกขาบทบัญญัติ หรือได้เห็นภิกษุทั้งหลายปฏิบัติลิกขาบทตามที่
 ทรงบัญญัติ ย่อมถึงความเลื่อมใสว่า "อารมณฺ์เหล่านี้ใดหนอ เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนด
 ความขัดเคืองและความลุ่มหลงของมหาชนในโลก, สมณคากยบุตรเหล่านี้ ย่อมเป็นผู้เว้นไกล
 จากอารมณฺ์เหล่านั้นอยู่ได้, พวกเธอทำกิจที่ทำได้ยากหนอ ทำกิจที่หนักหนอ" ดังนี้
 เหมือนพราหมณ์ฝ่ายมิจฺฉาทิฏฺฐิผู้ทรงไตรเพท ได้เห็นพระคัมภีร์ ในวินยปิฎกแล้วเลื่อมใส
 ฉะนั้น ๑ ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า "อปฺปสนฺนํ วา ปสาทาย" ๑

ประโยค ป.ธ. ๗

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ โย หิ ภิกขุ จตุพพิชวินยโกวิโท ติลกชนสมปนโน อิมานิ ญฺฐานานิ โอโละเกตฺวา
 อธิกรณํ รูปสมสฺสตี ตสฺส วินิจฺฉโย อปฺปฏิวตฺติโย พุทฺเธน สยํ นิสีทิตฺวา วินิจฺฉิตสฺสโส โหติ ฯ
 ตถฺยเจ เอวํ วินิจฺฉยกุสลํ ภิกขุํ โภจิ กตลิกฺขาปทวீติกกโม ภิกขุ อุปสงฺกมิตฺวา อตฺตโน กุกฺกุจํ
 ปุจฺเจยฺย เตน สาธุํ สลฺลภฺเขตฺวา สเจ อนาปตฺติ โหติ อนาปตฺตีติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ ปนาปตฺติ
 โหติ อาปตฺตีติ วตฺตพฺพํ ฯ สา เทสฺนาคามินี เจ เทสฺนาคามินีติ วตฺตพฺพํ ฯ ฐฺฐานคามินี เจ
 ฐฺฐานคามินีติ วตฺตพฺพํ ฯ อถสฺส ปาราชิจฺจายา ทิสฺสตี ปาราชิจาปตฺตีติ น วตฺตพฺพํ ฯ
 กสฺมา ฯ เมถุนธมมวீติกกโม หิ อุตฺตริมนุสฺสธมมวীติกกโม จ โอฟาริโก ฯ อทินฺนาทาน-
 มนุสฺสวีกฺคหวீติกกมา ปน สฺขมา จิตฺตลหฺกา เต สฺขเมเนว อาปชฺชตี สฺขเมเนว รกฺขตี ฯ ตสฺมา
 วิเสเสน ตํ วตฺตํ กุกฺกุจํ ปุจฺฉิยาโม อาปตฺตีติ อวตฺวา สจฺสฺส อาจริโย ฐรตี ตโต เตน โส
 ภิกขุ อมฺหากํ อาจริยํ ปุจฺฉาติ เปเสตพฺโพ ฯ สเจ โส ปุณฺณาคณฺตฺวา ตมฺหากํ อาจริโย สุตฺตณฺตโต
 วินยโต โอโละเกตฺวา สเตกฺกิโณติ มํ อาหาติ วทตี ตโต เตน โส สาธุ สฺมฺมจฺญํ อาจริโย ภณฺตี ตํ
 กโรหีติ วตฺตพฺโพ ฯ

๒ ภิกฺขุณิเทเส ภิกฺขุตีติ ภิกฺขุโก ฯ ลภนฺโต วา อลภนฺโต วา อริยาย ยาจนาย ยาจตีติ
 อตฺโถ ฯ พุทฺธาทีหิ อชฺฌปคตํ ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคตตฺตา ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคโต นาม ฯ โย หิ
 โภจิ อปฺปํ วา มหนฺตํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชิต โส กลีโรกฺษาทีหิ
 ชีวิตกปฺปนํ หิตฺวา ลิงฺคสมปฺปิจฺฉนเนว ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคโตติ ภิกฺขุ ฯ ปรปฺภิปทฺชชีวิกตฺตา วา
 วิหารมชฺชเณ กาชภตฺตํ ภูฏชมาไนปิ ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคโตติ ภิกฺขุ ฯ ปิณฺฑิยาโลปโกชนํ นิสฺสาย
 ปพฺพชฺชาย อุตฺตสาชชตฺตฺตา วา ภิกฺขาจริยํ อชฺฌปคโตติ ภิกฺขุ ฯ อคฺขมผลสฺสวณฺณนาทนํ ภินฺนํ ปฏฺฐํ
 ฐาเรตีติ ภินฺนปฏฺฐโร ฯ ตตฺถ สตฺถกจฺเจทเนน อคฺขมเภาโว เวทิตพฺโพ ฯ สหสฺสคฺชนโกปิ หิ ปญฺเญ
 สตฺถเกน ขณฺฑาขณฺฑิกํ จินฺโน ภินฺนคฺเค โหติ ปุริมคฺเคโต อุปทฺตมปิ น อคฺขมตี ฯ สุตฺตสํ
 สิปฺพเนน ผลสฺสเภาโว เวทิตพฺโพ ฯ สุขสมฺมผลสฺสปี หิ ปญฺเญ สุตฺเตหิ สลฺลิตพฺพิโต ภินฺนผลสฺโส โหติ
 ขรสมฺมผลสฺสํ ปาปฺณาติ ฯ สฺวจิมลาคีหิ วณฺณเภาโว เวทิตพฺโพ ฯ

โย หิ ภิกขุ จตฺตพฺพิธวินยโกวิโท ติลกฺขณสมฺปนฺโน อิมานิ จฏฺฐานานิ โอลฺลเกตฺวา อธิกรณํ
 วุปฺสเมสฺสตี ตสฺส วินิจฺฉโย อปฺปวตฺตติโย พุทฺเธน สยํ นิสิตฺวา วินิจฺฉิตฺทิสํ โหติ ฯ ตณฺเฏ เอวํ
 วินิจฺฉยฺกุสฺลํ ภิกขุํ โกจิ กตฺติกาปทฺวิตฺติกโม ภิกขุํ อุปสงฺกมิตฺวา อตฺตโน กุกฺกุจฺจํ ปุจฺเจยฺย เตน
 สาธุกํ สลฺลภฺเขตฺวา สเจ อนาปตฺติ โหติ อนาปตฺติตี วตฺตพฺพํ ฯ สเจ ปนาปตฺติ โหติ อาปตฺติตี
 วตฺตพฺพํ ฯ สา เทสฺนาคามินี เจ เทสฺนาคามินีตี วตฺตพฺพํ ฯ วุฏฺฐานคามินี เจ วุฏฺฐานคามินีตี
 วตฺตพฺพํ ฯ **อถสฺส**

จริงอยู่ ภิกษุใด เป็นผู้ฉลาดในวินัย ๔ อย่าง สมบูรณ์ด้วยลักษณะ ๓ ได้ตรวจดู
 ฐานะ ๖ อย่างนี้แล้ว จักระงับอธิกรณ์ได้, การวินิจฉัย (อธิกรณ์) ของภิกษุนั้นใคร ๆ
 จะพึงคัดค้านไม่ได้ ย่อมเป็นเช่นกับวินิจฉัยที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งวินิจฉัยเอง ฯ

[วิธีวินิจฉัยอธิกรณ์]

ถ้าภิกษุบางรูป ผู้ทำล่วงละเมิดสิกขาบทแล้ว เข้าไปหา ภิกษุผู้ฉลาดในการวินิจฉัยนั้น
 อย่างนั้นแล้ว พึงถามถึง ข้อรังเกียจสงสัยของตนไฉร, ภิกษุผู้ฉลาดในการวินิจฉัยนั้น
 ควรกำหนดให้ดี ถ้าเป็นอนาปัตติ, ก็ควรบอกว่า "เป็นอนาปัตติ" ฯ แต่ถ้าเป็นอาบัติ, ก็ควรบอกว่า
 "เป็นอาบัติ" ฯ ถ้าอาบัตินั้น เป็นเทศนาคามินี, ก็ควรบอกว่า "เป็นเทศนาคามินี" ฯ
 ถ้าเป็นวุฏฐานคามินี, ก็ควรบอกว่า "เป็นวุฏฐานคามินี" ฯ

ปาราชิกจฉายา ทิสฺสติ ปาราชิกาปตฺติติ น วตฺตพฺพํ ฯ กสฺมา ฯ เมถุนธมฺมวິติกกโม หิ
 อุตฺตริมนุสฺสธมฺมวິติกกโม จ โอฟาริโก ฯ อทินฺนาทานมฺนุสฺสวિકฺคหวิติกกมา ปน สฺขมา จิตฺตลหฺกา
 เต สฺขเมเนว อาปชฺชติ สฺขเมเนว รกฺขติ ฯ ตสฺมา วิเสเสน ตํ วตฺตํ กุกฺกัจจํ ปุจฺฉิยาโน
 อาปตฺติติ อวตฺวา สจฺจสฺส อาจฺริโย ธรฺติ ตโต เตเน โส ภิกฺขุ อมฺหากํ อาจฺริยํ ปุจฺฉาติ
 เปสฺตพฺโพ ฯ สจฺจ โส ปุณฺณคณฺหา ตุมฺหากํ อาจฺริโย สุตฺตนฺตโต วินยโต โอลฺเกตฺวา สเทกฺกิเจติ
 มํ อาหาติ วทติ ตโต เตเน โส สาธุ สฺมฺมํ ยํ อาจฺริโย ภณฺติ ตํ กโรหิติ วตฺตพฺโพ ฯ

ถ้าฉายาปาราชิกปรากฏแก่ภิกษุผู้ฉลาดในการวินิจฉัยนั้นไซ้, ไม่ควรบอกว่า "เป็นอาบัติ
 ปาราชิก" ฯ เพราะเหตุไร ? ฯ เพราะเหตุว่า การล่วงละเมิดเมถุนธมฺม และการล่วงละเมิด
 อุตฺตริมนุสฺสธมฺมเป็นของหยาบ ฯ ส่วนการละเมิดอทินนาทานและมนุสฺสวિકฺคหะเป็นของสฺขม
 เป็นการรวดเร็วตั้งใจ ภิกษุย่อมต้องวิติกกมะทั้งสองนั้น ด้วยอาการสฺขมทีเดียว (และ)
 ย่อมรักษาไว้ด้วยอาการสฺขม (เหมือนกัน) ฯ เพราะเหตุนั้น ภิกษุผู้ถูกถามความรังเกียจสงสัย
 ซึ่งมีความละเมิดนั้นเป็นที่ตั้งโดยพิเศษ ไม่ควรพูดว่า "ต้องอาบัติ" ถ้าอาจารย์เธอยังมีชีวิตอยู่
 ไซ้, หลังจากนั้น ภิกษุผู้ฉลาดในการวินิจฉัยนั้น ควรส่งภิกษุนั้นไปว่า "เธอจงถามอาจารย์
 ของข้าพเจ้าดูเถิด" ฯ ถ้าเธอกลับมาอีก บอกว่า "อาจารย์ของท่าน คั้นดูจากพระสูตรพระวินัย
 แล้วบอกผมว่า 'เป็นสเทกฺกิเจ' (ยังพอแก้ไขได้)", ในกาลนั้น ภิกษุผู้ฉลาดในการวินิจฉัยนั้น
 ควรพูดกะเธอว่า "ดีละ ๆ, เธอจงทำอย่างทีอาจารย์พูด" ฯ

ภิกขุณีทุเทศ ภิกขุตีติ ภิกขุโก ๑ ลภนโต วา อลภนโต วา อริยาย ยาจนาย ยาจตีติ
 อตโธ ๑ พุทธาทิ อชฺฐปคตํ ภิกขาจริยํ อชฺฐปคตตฺตา ภิกขาจริยํ อชฺฐปคโต นาม ๑ โย หิ
 โกจิ อปฺป วา มหนตํ วา โภคกฺขนฺธํ ปหาย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตो โส กลีโครกฺษาทีหิ
 ชีวิตกปฺปนํ หิตฺวา ลิงฺคสมฺปฏฺิจฺจนเนนฺว ภิกขาจริยํ อชฺฐปคโตติ ภิกขุ ๑ ปรปฺภิปุทฺธชีวิตฺตา วา
 วิหารมชฺเฌ กาชกตฺตํ ภูณฺชมาเนปี ภิกขาจริยํ อชฺฐปคโตติ ภิกขุ ๑

[อรรถาธิบายความหมายแห่งภิกษุศัพท์เป็นต้น]

ในภิกขุณีทุเทศ มีวินิจฉัยดังนี้, ผู้ใดยอมขอ เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่าผู้ขอ ๑ อธิบายว่า
 "จะได้ก็ตาม ไม่ได้ก็ตาม ยอมขอด้วยวิธีขออย่างประเสริฐ" ๑ ชื่อว่าผู้อำศัยการเที่ยวขอ
 เพราะเป็นผู้อำศัยการเที่ยวขอ ที่พระพุทธรเจ้าเป็นต้น ทรงอาศัยแล้ว ๑ จริงอยู่ บุคคลผู้ใด
 ผู้หนึ่งละกองโกศน้อยหรือมาก ออกจากเรือนบวชไม่มีเรือน, บุคคลผู้นั้น ชื่อว่าอาศัย
 การเที่ยวขอ เพราะละการเลี้ยงชีวิตโดยกสิกรรมและโครัชกรรมเป็นต้นเสีย ยอมรับถือเพศ
 นั้นเอง เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าภิกษุ ๑ อีกอย่างหนึ่ง แม้ฉันทที่เขานำด้วยหาบ อยู่ในท่ามกลาง
 วิหารก็ชื่อว่าอาศัยการเที่ยวขอ เพราะมีความเป็นใหญ่อยู่เนื่องด้วยผู้อื่น เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า
 ภิกษุ ๑

ปิณฑิยาโลปโกชนํ นิสสัย ปพพชชาย อุตสาหชาตตดา วา ภิกขจริยํ อชฺฐูปคโตติ ภิกขุ ฯ
อคฺฆผลสวณฺณเกเทน ภินฺนํ ปฏํ ฐาเรตฺติ ภินฺนปฏฺธโร ฯ ตตถ สตฺถกฺกเจทนฺน อคฺฆเณโท
เวทิตพฺโพ ฯ สหสฺสคฺคณโกปิ หิ ปญฺเญ สตฺถเกน ขณฺหาขณฺตํ ฆินฺโน ภินฺนคฺเค โหติ ปุริมคฺคโต
อุปพฺภมฺปิ น อคฺฆติ ฯ สุตตสํลิจฺจพนฺน ผลสฺสเณโท เวทิตพฺโพ ฯ สุขสมฺผลโสปี หิ ปญฺเญ สุตเตหิ
สํลิจฺจพิโต ภินฺนผลโส โหติ ขรสมฺผลสตํ ปาปฺภมาติ ฯ สฺฐิมลาทีหิ วณฺณเณโท เวทิตพฺโพ ฯ

อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่าอาศัยการเกี่ยวขอ เพราะเป็นผู้เกิดอุตสาหะในบรรพชา อาศัยโภชนะ-
คือคำขำอันหาได้ด้วยกำลังปล้ำแข่ง เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ภิกษุ ฯ ผู้ใดยอมทรงผืนผ้า
ที่ถูกทำลายแล้ว เพราะทำค่าผ้าสละและสีให้เสียไป เหตุนั้น ผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ทรงผืนผ้า
ที่ถูกทำลายแล้ว ฯ บรรดาการทำค่าให้เสียไปเป็นต้นนั้น ฟังทราบการทำค่าให้เสียไป
เพราะตัดด้วยคัสตรา ฯ จริงอยู่ ผืนผ้าแม้มีราคาตั้งพัน ที่เขาเอามีดตัดให้เป็นชิ้นน้อยชิ้นใหญ่
แล้วย่อมมีราคาเสียไป คือมีค่าไม่ถึงแม้ครึ่งหนึ่งจากราคาเดิม ฯ ฟังทราบการทำผ้าสละ
ให้เสียไป เพราะเย็บด้วยด้าย ฯ แท้จริง ผืนผ้าแม้ที่มีสัมผัสเป็นสุขที่ถูกเย็บด้วยด้ายแล้ว
ย่อมมีผ้าสละเสียไป คือถึงความเป็นผ้าที่มีผ้าสละแข่งหยาบ ฯ ฟังทราบการทำสีให้เสียไป
เพราะหม่นหมองด้วยสนิหะเป็นต้น ฯ

ประโยค ป.ธ. ๗

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ญัตติจตุตถกมมอุปสมปทา นาม ภิกขุณฺเฏ เอตริหิ อุปสมปทา ฯ อิมาสฺว อภฺยัสส
 อุปสมปทาสฺว ยา อยํ อนุชานามิ ภิกขเว อิมเหติ ตีหิ สรณคมเนหิ ปพพชฺชํ อุปสมปทนต์
 เอวํ อนุญญาตา อิมาย อุปสมปทาย อุปสมปทนต์ วุตตํ โหติ ฯ ภโหโรติ อปายโก ฯ
 กลฺยาณปฺปญฺชนาทโย หิ ยาว อรทา ตาว ภทฺรณ สีสณ สมานินา ปญฺญาย วิมุตติยา
 วิมุตติญฺญาณทสฺสเนน จ สมณฺหาตตตฺตา ภโหโร ภิกขุติ สงฺขยํ จจฺจนติ ฯ สาโรติ
 เตหิเยว สีสํสาราทีหิ สมณฺหาตตตฺตา นีลวณฺณสมณฺหาตเมเน นีโล ปญฺญี วีย สาโร ภิกขุติ
 เวทิตพฺโพ ฯ วิคตภิกฺกเฬสเผคฺคภาวโต วา ชีณาสโว สาโรติ เวทิตพฺโพ ฯ เสกฺโขติ
 ปญฺญชฺชนกลฺยาณเกเน สทฺธี สตฺต อริยา ติสฺโส สิกฺขา สิกฺขนฺตตีติ เสกฺขา ฯ เตสฺส โยโกจิ
 เสกฺโข ภิกขุติ เวทิตพฺโพ ฯ น สิกฺขตีติ อเสกฺโข ฯ เสกฺขธมฺเม อติภิกฺกมฺม อคฺคผล
 จฺจุโต ตโต อุตฺตริ สิกฺขิตพฺพาภาวโต ชีณาสโว อเสกฺโขติ วุจฺจติ ฯ สมคฺเคเน สงฺเมนาติ
 สพฺพนฺติเมเน ปรียาเยเน ปญฺจวคฺคกรณียเ ภมฺเม ยาวตีกา ภิกฺขุ ภมฺมปฺปตฺตา เตสํ
 อาคตตฺตา จนฺทารหานํ จนฺทสฺส อาหฺนฺตฺตา สมมุชฺชิตานญฺจ อปฺภิกฺโกสนโต เอกสฺมี
 ภมฺเม สมคฺคภาวํ อุปคเตเน สงฺเมเน ฯ

๒ สิกฺขํ อปจฺจกฺขาย ทฺวพฺพลยํ อนาวิกตฺวาติ สิกฺขณฺจ อปฺภิกฺกชิปิ ตฺวา
 ทฺวพฺพลภาวณฺจ อปฺปกาเสตฺวา ฯ ยสฺมา ทฺวพฺพลเย อาวิกเตปิ สิกฺขา อปจฺจกฺขาทาว โหติ
 สิกฺขาย ปน ปจฺจกฺขาทาย ทฺวพฺพลยํ อาวิกตเมว โหติ ตสฺมา ทฺวพฺพลยํ อนาวิกตฺวาติ
 อิมินา ปเทเน น โภจิ วิเสสฺสโต ลพฺภติ ฯ ยถา จ ปน ทิรตฺตติรตฺตํ สหเสยฺยํ
 กปฺเปยฺยาติ วุตฺเตเน ทิรตฺตวจฺเจเน น โภจิ วิเสสฺสโต ลพฺภติ เกวลํ โลกโวหารวเสน
 พฺยณฺชนลลิจฺจุตฺตาย มฺุขารุพฺพิตาย เอตํ วุตฺตํ เอวमितมฺปิ โวหารสฺสชฺตาย พฺยณฺชนลลิจฺจุ-
 ตาย มฺุขารุพฺพิตาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ยสฺมา วา ภควา สาตถํ สพฺพณฺชนํ ธมฺมํ
 เทเสติ ตสฺมา สิกฺขํ อปจฺจกฺขายาติ อิมินา อตถํ สมฺปาเทตฺวา ทฺวพฺพลยํ อนาวิกตฺวาติ
 อิมินา พฺยณฺชนํ สมฺปาเทติ ฯ ปรีวาริกปทวิริทิตํ หิ เอกเมว อตฺถปทํ วุจฺจมานํ
 ปรีวารวิริทิตํ ราชา วีย วตฺถาลงฺการวิริทิตํ วีย จ ปรีโส น โสภติ ฯ ปรีวารเกเน ปน
 อตฺถานุโลเมเน สหายปเทเน สทฺธี ตํ โสภติ ฯ ยสฺมา วา สิกฺขาปจฺจกฺขานสฺส เอกจํ
 ทฺวพฺพลยาวิกมมํ อตฺถํ โหติ ตสฺมา ตํ สนฺธาย สิกฺขํ อปจฺจกฺขายาติ ปทสฺส อตถํ
 วิวรณฺโต ทฺวพฺพลยํ อนาวิกตฺวาติ อาห ฯ (ออกสอบโดย พระเมธีธรรมาภรณ์)

ญัตติจตุตถกัมมอุปสมปทา นาม ภิกขุโน เอตริติ อุปสมปทา ฯ อิมาสฺ อภฺจฺจสฺ
 อุปสมปทาสฺ ยา อโย อนุชานามิ ภิกขเว อิมหิ ตีหิ สรณคมเนหิ ปพพชฺช อุปสมปทนต์
 เอว อนุญญาตา อิมาย อุปสมปทาย อุปสมปทโนติ วุตฺตํ โหติ ฯ ภโหโรติ อปายโก ฯ
 กัลยาณปุณฺณชนาทโย หิ ยาว อรหา ตาว ภเทรณ สีเลน สมานินา ปญฺญาย วิมุตติยา
 วิมุตติญฺญาณทสฺสเนน จ สมฺนาคตตฺตา ภโหโร ภิกขุติ สงฺขยํ คจฺจนฺติ ฯ สาโรติ
 เตหิเยว สีสํสราทีหิ สมฺนาคตตฺตา นีลวณฺณสมฺนาคเมน นีโล ปณฺณ วีย สาโร ภิกขุติ
 เวทิตฺตํโพ ฯ วิคตฺกภิเลสเผคฺคฺวารโตะ วา ชีณาสโว สาโรติ เวทิตฺตํโพ ฯ

ที่ชื่อว่า ญัตติจตุตถกัมมอุปสมปทา ได้แก่อุปสัมทาของภิกษุทั้งหลายในทุกวันนี้ ฯ
 มีคำกล่าวอธิบายว่า "ผู้มีอุปสมบทแล้วในบรรดาอุปสัมปทา ๘ อย่างเหล่านี้ ด้วยอุปสัมปทานี้
 ที่ทรงอนุญาตแล้วอย่างนี้ว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เราอนุญาตซึ่งบรรพชา อุปสมบท
 ด้วยไตรสรณคมณ์เหล่านี้" ฯ บทว่า "เจริญ" ได้แก่ ไม่ทรมาน ฯ จริงอยู่ เสด็จบุคคลทั้งหลาย
 มีกัลยาณปุณฺณชนเป็นต้น จนถึงเป็นพระอรหันต์ ย่อมถึงความนับว่า "ภิกษุผู้เจริญ"
 เพราะประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ อันเจริญ ฯ บทว่า สาโร
 มีความว่า เสด็จกัลยาณปุณฺณชนนั้น ฟังทราบว่าเป็น "ภิกษุผู้มีสาระ" เพราะประกอบด้วยสาระ
 ทั้งหลายมีศีลสาระเป็นต้นเหล่านั้นนั่นเอง เปรียบเหมือนผ้าสีเขียว เพราะประกอบด้วยสีเขียว
 ฉะนั้น ฯ อีกอย่างหนึ่ง พระชีณาสพเท่านั้น ฟังทราบว่าเป็น "ผู้มีสาระ" เพราะเป็นผู้ปราศจากกระพี้
 คือกิเลส ฯ

เสกโชติ ปุณฺณชนกลยานเกณ สหรี สตุต อริยา ติสโส ลิกฺขา ลิกฺขนุตฺติ เสกฺขา ฯ เสดุ
โยเกจิ เสกฺโข ภิกฺขุติ เวทิตพฺโพ ฯ น ลิกฺขตฺติ อเสกฺโข ฯ เสกฺขธมฺเม อติกมฺม
อคฺคผล ฐิตो ตโต อุตฺตรี ลิกฺขิตพฺพาภาวโต ชีณาสโว อเสกฺโชติ วุจฺจติ ฯ สมคฺเคน
สงฺเขนาติ สพฺพนฺติเมเน ปรียาเยเน ปณฺจวคฺคกรณียเ กมฺเม ยาวติกา ภิกฺขุ กมฺมปฺปตฺตา
เตสํ อากตฺตตฺตา นนฺทารหานํ นนฺทสฺส อาหฺมุตฺตา สมฺมุชฺชิตานนฺจ อปภิกโกสนโต
เอกสฺมี กมฺเม สมคฺคภาวํ อุปคเตเน สงฺเขเน ฯ

บทว่า เสกฺโข มีความว่า พระอริยบุคคล ๗ จำพวก กับทั้งกัลยาณปุณฺณชน ย่อมศึกษาสิกขาบท
๓ เพราะเหตุนี้ จึงจัดเป็นเสกฺขบุคคล ฯ ในเสกฺขบุคคลเหล่านั้น คนใดคนหนึ่งพึงทราบว่
เป็นภิกฺขุเสกฺขะ ฯ ที่ชื่อว่า "อเสกฺขบุคคล" เพราะไม่ต้องศึกษา ฯ พระชีณาสพ ท่านเรียกว่า
"อเสกฺขบุคคล" เพราะล่วงเสกฺขธรรมเสีย ตั้งอยู่ในผลเลิศ ไม่มีสิกขาที่จะต้องศึกษา
ให้ยิ่งกว่านั้น ฯ สองบทว่า สมคฺเคน สงฺเขเน มีความว่า ด้วยสงฆ์ ซึ่งเข้าถึงความเป็นผู้พร้อม
เพรียงกันในกรรมอันหนึ่ง เพราะภิกษุผู้เข้ากรรม ในกรรมที่จะพึงทำด้วยสงฆ์บัญญัติจรรค
โดยปริยายอย่างต่ำที่สุดได้มาครบจำนวน เพราะได้นำฉันทะของภิกษุผู้ควรฉันทะมาแล้ว และ
เพราะพวกภิกษุผู้อยู่พร้อมหน้ากันไม่คัดค้าน ฯ

สิกข์ อปจกขาย ทุพพลย์ อนาวิกตวาติ สิกขญจ อปฏิกชิปิตวา ทุพพลภาวญจ
 อปฏกาเสตวา ฯ ยสฺมา ทุพพลเย อวิกเตปิ สิกขา อปจกขาทาว โหติ สิกขาย ปน
 ปจกขาทาย ทุพพลย์ อวิกตเมว โหติ ตสฺมา ทุพพลย์ อนาวิกตวาติ อิมินา ปเพน น
 โกจิ วิสเสตฺโต ลพฺภติ ฯ ยถา จ ปน ทิรตฺตติรตฺตํ สหเสยฺยํ กปเปยฺยาติ วุตฺเตน
 ทิรตฺตวณฺเณ น โกจิ วิสเสตฺโต ลพฺภติ เกวลํ โลกโวรารวเสน พยฺยชนสลิฏฺฐตฺตาย
 มุขารุพฺพิทตฺตาย เอตํ วุตฺตํ เอวมิทฺมปิ โวรารวสุตฺตาย พยฺยชนสลิฏฺฐตฺตาย มุขารุพฺพิทตฺตาย
 วุตฺตุนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

หลายบทว่า สิกข์ อปจกขาย ทุพพลย์ อนาวิกตวา มีความว่า ไม่บอกคืนสิกขาด้วย
 ไม่ประกาศความเป็นผู้หุรพลด้วย ฯ แม้เมื่อทำให้แจ้งความเป็นผู้หุรพลแล้ว สิกขา ก็ยังไม่เป็น
 อันบอกลาเทียว, แต่เมื่อบอกลาสิกขาแล้ว ความเป็นผู้หุรพล ก็ย่อมเป็นอันทำให้แจ้งด้วย,
 เพราะเหตุนั้น ด้วยบทว่า "ตุพพลย์ อนาวิกตวา" นี้ จึงไม่ได้เนื้อความพิเศษอะไร ๆ ฯ
 ก็เหมือนอย่างว่า ด้วยคำว่า สองคืบ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า "พึงสำเร็จการนอนร่วม
 สองสามคืบ" ดังนี้ บัณฑิตก็ไม่ได้เนื้อความพิเศษอะไร ๆ, คำว่า สองคืบนี้ พระองค์ตรัส
 โดยความเป็นคำสละสลวยด้วยพยัญชนะ โดยความเป็นคำติดปากโลกด้วยอำนาจโลกโวราร
 อย่างเดียว ข้อนี้ฉันใด, แม้คำว่า "ไม่ได้ทำให้แจ้งความเป็นผู้หุรพล" นี้ ก็ฉันนั้น บัณฑิต
 พึงทราบว่ "พระผู้มีพระภาคตรัสโดยความเป็นคำกล่าวสะดวก โดยความเป็นคำสละสลวย
 ด้วยพยัญชนะ โดยความเป็นคำติดปากโลก" ฯ

ยสุมา วา ภควา สาตถ์ สพฺพญฺชนํ ฐมมํ เทเสติ ตสฺมา ลิกฺขํ อปจฺจกฺขายาติ อิมินา
อตุถํ สมฺปาเทตฺวา ทฺพฺพลํ อนาวิกิตฺวาติ อิมินา พฺยญฺชนํ สมฺปาเทติ ฯ ปรีวาริกปทวิริหิตํ
หิ เอกเมว อตฺถปทํ วุจฺจมานํ ปรีวารวิริหิตํ ราชา วีย วตฺถาลงฺการวิริหิตํ วีย จ ปรีโส
น โสภติ ฯ ปรีวารเกน ปน อตฺถานุโลเมน สหાયปเทน สหฺธิ ตํ โสภติ ฯ ยสุมา วา
ลิกฺขาปจฺจกฺขานสฺส เอกจํ ทฺพฺพลยาวิกรมมํ อตุถํ โหติ ตสฺมา ตํ สนฺธาย ลิกฺขํ
อปจฺจกฺขายาติ ปทสฺส อตุถํ วิวรฺนโต ทฺพฺพลํ อนาวิกิตฺวาติ อาห ฯ

อีกประการหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ย่อมทรงแสดงธรรมพร้อมทั้งอรรถ ทั้งพยัญชนะ,
เพราะฉะนั้น จึงทรงยังอรรถให้ถึงพร้อมด้วยบทว่า "ไม่บอกคตินลิกขา" นี้ ยังพยัญชนะ
ให้ถึงพร้อมด้วยบทว่า "ไม่ทำให้แจ้งความเป็นผู้รู้ผล" นี้ ฯ จริงอยู่ บทใจความเมื่อกล่าว
เฉพาะบทเดียว ปราศจากบทแวดล้อมเสียแล้ว ย่อมไม่ไพเราะ เปรียบเหมือนพระราช
ผู้ปราศจากบริวาร และบุรุษผู้ปราศจากผ้าและอลังการ ย่อมไม่งดงามฉะนั้น ฯ อันบทใจความ
นั้น ย่อมไพเราะก็ต่อเมื่อพร้อมด้วยบทข้างเคียง ท้อมล้อม เหมาะแก่ใจความ ฯ อีกประการ
หนึ่ง ความทำให้แจ้งความเป็นผู้รู้ผลบางอย่าง ย่อมเป็นใจความแห่งการบอกลาลิกขา;
เพราะเหตุนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงหมายเอาความทำให้แจ้งความเป็นผู้รู้ผลบางอย่าง
ซึ่งเป็นใจความได้นั้น เมื่อจะทรงไขความบทว่า "ไม่บอกลาลิกขา" จึงตรัสว่า "ไม่ได้ทำให้แจ้ง
ความเป็นผู้รู้ผล" ฯ

